

"A la BPS tothom nega que hagi torturat mai"

Antoni Batista (Barcelona, 1952), periodista de 'La Vanguardia' especialitzat en els conflictes basc i irlandès, acaba de publicar 'La Brigada Social'. Un llibre polèmic publicat per l'editorial Empúries que és la primera crònica interna de la policia política del franquisme a Catalunya. Un llibre que alterna els testimonis dels demòcrates torturats amb les biografies dels seus torturadors. Un llibre que posa la pell de gallina.

El teu llibre comença amb una sèrie de testimonis emblemàtics sobre la tortura practicada per la policia política franquista i acaba amb un epíleg on s'explica que l'any 92 es continuava torturant els detinguts. Això vol dir que la transició democràtica no s'ha fet mai a fons en el col·lectiu dels cossos de seguretat?

—El meu epíleg el que evidencia és que a l'estat espanyol es tortura i que encara s'apliquen mètodes policíacs d'una altra època. En el transcurs d'elaboració del llibre va passar això de les detencions del 92 i hi havia denúncies de tortures que semblaven versemblants, i em va semblar que era de justícia incorporar-hi aquests casos com a colofó. Les denúncies estaven avalades per opinions de gent tan poc sospitosa de denúncies irrelevants, com l'eurodiputat socialista Juan Maria Bandrés, el president Pujol o el mateix Joaquim Nadal, alcalde de Girona. Si això ho situes en la perspectiva històrica arribes a la trista conclusió que sempre s'ha torturat. En un dels primers llibres de la Bfblia, el dels Macabeus, hi ha unes denúncies esgarrioses d'una família de set germans i una mare que són torturats.

—Fer el llibre t'ha deixat mal gust de boca?

—Molta gent m'ha dit que quan l'acaba de llegir els entra la *depre*. Pensen: "Com és possible que això pugui passar aquí?"

—Investigant els arxius de la Brigada Social has tingut alguna sorpresa?

—Home, sí, hi ha coses sorprenents. Hi ha una anècdota molt maca sobre la campanya de solidaritat amb en Jordi Cuní, per evitar que es consumés la pena de mort a què l'havien condemnat per un intent d'atemptat contra el general Franco amb un paquet d'explosius proporcionat per Julen Madariaga. En Josep Benet endega una campanya internacional en la qual intervé el cardenal Montini —futur papa Pau VI—, i aconsegueix que Cuní no sigui executat. Doncs bé, Benet en aquell moment se'n va de casa perquè pensa que la policia està sobre la seva pista. I ell em deia: "Sempre vaig pensar que me n'havia anat de casa per un excés de prevenció, i tenia com una mala consciència"; i ara, en veure la seva fitxa ha descobert que realment la policia sabia perfectament que ell estava al darrere d'aquesta campanya i estava a punt d'anar a buscar-lo.

Hi ha altres coses sorprenents, com veure com funcionava la policia a través dels seus propis escrits, els seus fulls d'operació, on expliquen com muntaven una operació, com desarticulen, per exemple, l'Assemblea de Catalunya a la parròquia de Maria Mitjancera. Ho feien a base de seguiments, d'intervencions d'uns números de telèfons que estan especificats en els fulls, i a base de delators que tenien infiltrats en les organitzacions democràtiques i que avui dia encara no sabem qui eren.

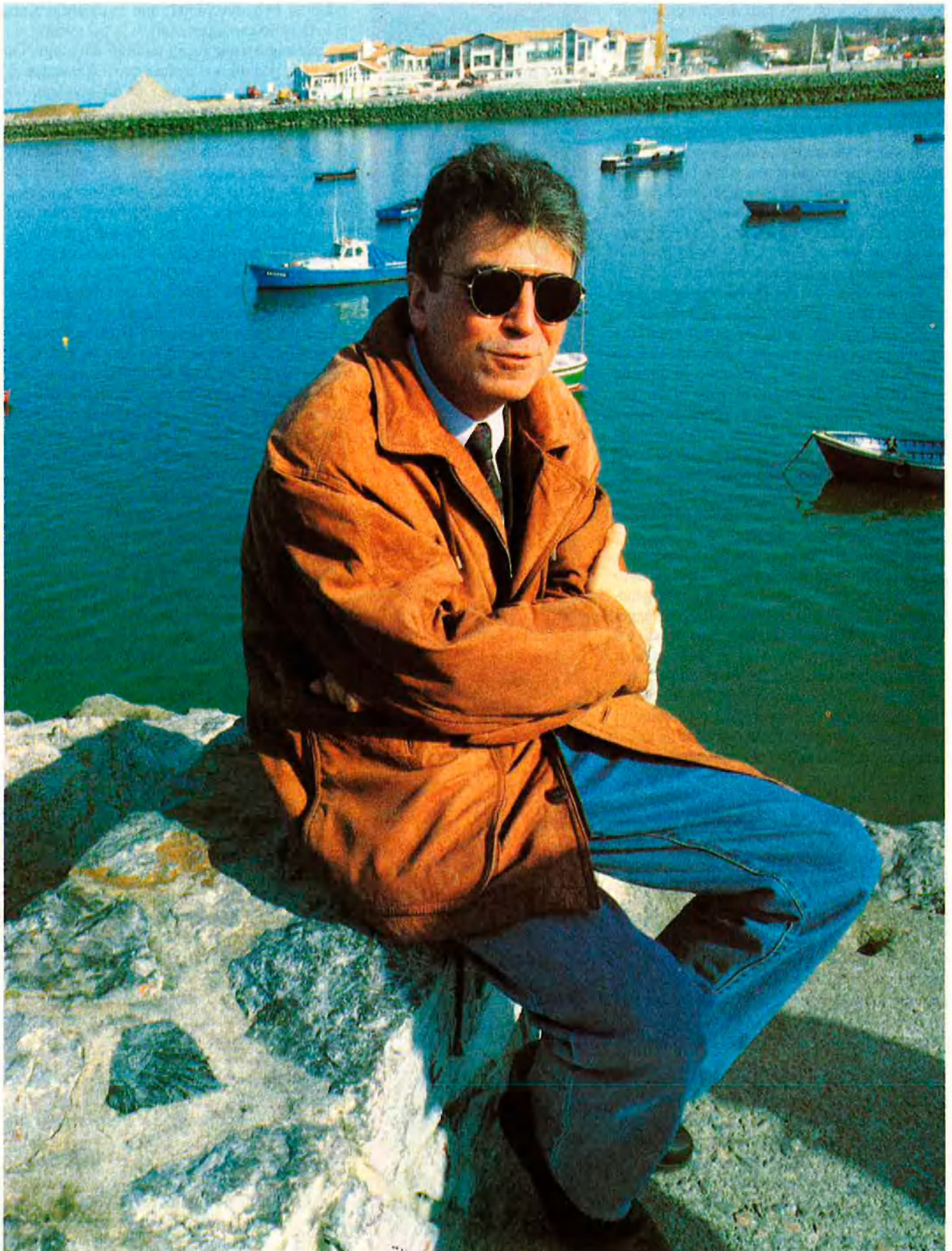
—No apareixen en els fulls?

—No, sempre hi posa "*por informaciones confidenciales*". I també aconseguen coses per delacions. Quan a un paio l'estan cascant durant ics temps, n'hi ha que tenen una moral de ferro i no parlen, però n'hi ha que sí.

—Com neix la idea d'aquest llibre?

—A partir de dues casualitats. La primera, quan demano permís oficial al govern civil per veure la fitxa policíaca de Salvador Espriu arran del llibre que vaig fer de converses amb ell l'any 85. En Ferran Cardenal me'l dona i puc veure la fitxa. Dos policies m'acompanyaven, l'un llegia en veu alta i l'altre mirava el que jo escrivia. Quan vaig començar a prendre notes vaig pensar que allò, multiplicat per trescents, era un llibre sobre la repressió a Barcelona. Però és clar, també vaig pensar que d'aquella manera era impossible fer un llibre. La segona casualitat va venir quan estava investigant la trama catalana del GAL: Ismael Miquel *and company*. Vaig preguntar a un amic meu policia i demòcrata com es podia estirar del fil. Sorprenentment, em porta al que abans eren els magatzems Vilardell, a Via Laietana, que ara són dependències policials, i a la part de baix hi ha una nau immensa plena de lligalls amb expedients i fitxes policíacues. I em diu: "Això que busques és aquí". I efectivament, trobo l'expedient tirat per terra, i també trobo altres temes relacionats amb el terrorisme antiETA de l'etapa de l'UCD, així com expedients de la Brigada Social que estaven allà per llençar. Vaig dir al meu amic que jo voldria treballar amb tots aquells materials, i em va dir que sí i em va ajudar. Dubto que, després de mi, algú més hagi vist aquest material.

—Quina diferència hi ha entre l'arxiu de la Brigada Social que has pogut examinar i el que hi ha dipositat al Govern Civil i que s'ha utilit-

zat com a base documental del programa de TV3 Classificació ACR?

—Hi ha una diferència de volum d'informació. Però a més hi ha una altra diferència, de tipus polític. Una cosa són els informes que fa la Brigada Social per enviar al Govern Civil o a un jutge, i una altra els interns, sense capçalera i amb dades i números en clau. La primera és la informació que envien al seu *quefe*, i per tant ha passat per un sedàs, és més *light*, dulcificada. Una història de la repressió no es pot fer només amb els arxius del Govern Civil, queda coixa.

—*Què ha passat amb l'arxiu de la Brigada Social després que tu el consultessis?*

—No ho sé, ara he vist que un equip de policia ha fet una recopilació d'arxius de la Brigada Social i que ells mateixos diuen que molta part d'aquests arxius han estat destruïts. El final dels documents que he publicat no sé quin ha estat. El que puc dir és que el material que publico el tinc fotocopiats. En ocasions posteriors en què vaig accedir a aquests arxius hi havia documents que jo havia detectat que ja no hi eren; és claríssim que hi ha documents que han desaparegut.

—*Entre la paperassa que vas remenar hi havia moltes més coses, suposo.*

—Sí, però n'he hagut de fer una selecció per presentar-ho d'una forma periodística, didàctica, que ho poguessin entendre les noves generacions. No he fet una tesi doctoral. Hi ha hagut coses que no he pogut tractar perquè només les vaig veure de gairó i no vaig poder-hi dedicar més temps. Per exemple, les fitxes de periodistes no les vaig triar, perquè estic fart del corporativisme estúpid de la professió, i no volia fer més màrtirs en una professió que no n'ha tingut tants. Vaig preferir agafar el personatge anònim que feia de periodista a casa seva amb una màquina ciclostil i s'arriscava a sis anys de presó.

—*Aquest policia que et va ajudar s'hi jugava molt, no?*

—Sí, sí, i jo també perquè entrava al seu costat i figurava que jo era "un companyo més".

—*Allà dins, què hi feies?*

—A dins no hi prenc notes, només faig la tria, i després l'altre és qui va fent les fotocòpies de les fitxes discretament. Hi havia documents que remetien a altres documents que no eren allà i, per tant, haig de suposar que encara estaven en ús, potser a l'ordinador central de la policia.

—*En definitiva, el llibre no és possible sense la "gola profunda".*

—Sí, hi ha una "gola profunda" que és un policia amb estudis universitaris que havia cregut davant dels grisos com a demòcrata convençut i com a persona que va entrar en la policia amb mentalitat de servei als ciutadans.

—*En la teva investigació, vas comptar amb la col·laboració d'algun membre més de la policia?*

—No. També he parlat amb membres de la

IMMA SAINZ DE BARANDA

"Al cap de vint anys d'oblit, la realitat i la ficció es confonen, i si algú diu que no es torturava no passa res. A mi Martín Villa fa un any em deia: 'Cuando yo era gobernador civil de Barcelona no se torturaba'. I ho pot dir tan tranquil, quan l'any 76 hi ha la primera sentència per tortures."

ANNA SIMÓ

mateixa Brigada Social, que evidentment no solament no expliquen com es fa per torturar sinó que neguen que hagin torturat mai ningú. Es produeix una mica el mateix que a Alemanya al final del Tercer Reich, que és dir que aquí no ha passat res i tot és una invenció dels comunistes. Neguen l'evidència. Jo vaig parlar amb gent molt significada de la Brigada, que no eren *matxaques* ni subalterns, però no volen parlar del tema, diuen que allà no va passar res i que això s'ha exagerat. "Nosotros cumplíamos con nuestro deber, cumplíamos órdenes", diuen.

—*Aquest és un llibre fet amb una certa discreció...*

—Efectivament, aquest és un llibre que l'he fet en secret. Només ho sabien Josep Benet, director del Centre d'Estudis i Història Contemporània de la Generalitat, i Xavier Folch, el meu editor, a banda de la família i algun amic molt pròxim. Fins i tot per aconseguir la beca davant la burocràcia de la Generalitat no posem que faig aquest llibre per no destapar la llebre. Després de la primera fase de recopilació de material, passo a parlar amb testimonis directes, tant de torturadors com de torturats.

—*Quant de temps hi has invertit?*

—Des que m'hi poso fins que el trec, deu anys. Per escriure'l, tres mesos.

—*I creus que ja s'ha esgotat el tema?*

—Que va! El que s'ha de veure és si tot l'arsenal documental de la Brigada Social s'ha destruït o no. Si no s'ha fet i està en el nou Arxiu Històric de la Policia que acaben de crear, el tema no s'exhaureix ni de lluny. Hi ha molta feina a fer. El que sí que no em treurà ningú és el fet d'haver estat el primer.

—*I com t'expliques que vint anys després de la mort de Franco aquest sigui el primer llibre sobre la història de la policia política?*

—Bé, jo crec que durant la transició hi ha un pacte tàcit: es concedeix l'amnistia als demòcrates i anàlogament els demòcrates amnistien tot l'aparell repressiu franquista. Això passa. I al cap de vint anys d'oblit, la realitat i la ficció es confonen, i si algú diu que no es torturava no passa res. Fa un any Martín Villa em deia: "Cuando yo era gobernador civil de Barcelona no se torturaba". I ho pot dir tan tranquil, quan l'any 76 hi ha la primera sentència per tortures a Barcelona. El pas del temps deforma la realitat i pot provocar que tot això ens sembli tan llunyà com l'època juràssica.

—*Ha ferit algú, el llibre?*

—Les referències indirectes provinents de les actuals estructures de la policia són bones.

—*La Brigada Social, era efectiva policialment?*

—Mira si ho era que només cal veure la gent que fiquen a la presó, que detenen i que envien al patíbul. El que passa és que no era un engranatge perfecte. Funcionaven perquè ho tenien tot al seu favor, tenien una dictadura al darrere

que els permetia entrar a les cases quan volguessin, punxar el telèfon que els donés la gana i quan detenien algú pegar-li tanta llenya com volguessin, i si se'ls quedava allà no passava absolutament res. La seva efectivitat no estava basada en la professionalitat. En una democràcia s'ha de ser molt més bon professional.

—*Un dia, a Madrid, el general Blanco, que va ser l'últim director general de Seguretat...*

—...Eduardo Blanco.

—*Exacte. Doncs, em va dir: "Lo teníamos todo absolutamente controlado". Això és veritat?*

—Crec que no. Aquí, per exemple, se celebra l'Assemblea de Catalunya i se n'assebenten l'endemà pels diaris. Eren una gent amb un nivell intel·lectual baix, i els que tenien al davant tenien un nivell intel·lectual bastant respectable.

—*Qui són les "figures" de la Brigada Social?*

—A Catalunya, els germans Creix —Vicente Juan Creix i Antonio Juan Creix—; els seus antecessors, Eduardo Quintela i Pedro Polo, i d'alguna manera també el seu successor, Julián Gil Mesas. Enmig de tots aquests, hi ha una sèrie de noms amb un pes important, com els inspectors Olmedo i Navales.

—*Quin és el document del llibre que t'ha xocat més?*

—Un dels més impressionants és l'autobiografia d'en Creix, ell escriu de pròpia mà com veu la seva vida. Però també ho són els documents de les persones que expliquen les tortures que els van fer, com ara el Miguel Núñez, que es va passar dotze hores amb manilles penjat dels tubs de la calefacció, una tècnica que ens pensàvem que era medieval. També és molt significatiu un document que penso que és essencial per veure quins eren els mètodes de la policia i el comportament dels detinguts. Són les fitxes dels 113 detinguts de l'Assemblea de Catalunya, on es veu què diu cadascun d'ells.

—*Continues escrivint sobre el conflicte basc...*

—És el tema que ocupa més portades...

—*Ets optimista pel que fa a la seva resolució?*

—Aquesta mateixa pregunta la feia fa una setmana al conseller basc d'Interior, José María Atutxa, i em va dir, i en sap molt més que jo, que no és optimista. Jo tampoc no ho sóc, perquè en aquests moments ETA té trenta-set anys d'història, que són trenta-set anys d'accions,

—**Quin és el perfil humà d'un policia de la Brigada Social?**

—**Dir-ne humà és fer-los un favor. Diria que és una persona de procedència social baixa, amb pocs recursos —de fet, degradadament, aquesta continua essent una forma de nodrir els cossos de seguretat—; i els que no ho feien per necessitat ho feien perquè els agradava, perquè era una manera de prestar serveis a la causa en què creien, com és el cas dels caps de la Brigada.**

—**Se'n troben molts encara en actiu?**

—**En queden pocs, entre d'altres coses per raons d'edat. Però en queden.**

d'atemptats i de repressió policíaca. Si la tònica continua sent que uns continuen fent atemptats i els altres reprimint els bascos és clar que no poden passar així trenta-set anys més. La història demostra que això no és una solució sinó que és una perpetuació del problema, per tant, s'haurien de buscar fórmules noves si és que realment es vol intentar resoldre el problema basc. En aquest sentit, crec que els anglesos han donat una lliçó important en el cas de l'IRA. El govern britànic s'ha deixat estar de prejudicis i d'efectes electoralistes i intenta resoldre el problema per l'única via que es pot resoldre un problema d'aquesta magnitud, que és seure en una taula formada pels uns i pels altres, i l'IRA també ha fet el pas enrere, gens fàcil perquè ha hagut de cedir quan té darrere un sector més radical que demanava que continués. Aquesta és una experiència pròxima i sense anar gaire més

lluny i gairebé de manera sincrònica tenim també l'experiència dels palestins i els israelians; és a dir, aquesta mena de conflictes que fa molts anys que duren, en aquests moments estan en vies de solució perquè les parts dialoguen.

—*Què falta, doncs, al País Basc perquè el tema entri en un procés de diàleg, de pau?*

—Que passin aquestes eleccions i que el pròxim govern s'arrisqui a fer un pas que trenqui la inèrcia actual. Mani qui mani, crec que hauria de deixar estar els tributs partidaris i que hauria de fer realment política d'estat. A partir d'aquí s'hauria d'intentar refer un diàleg que l'estat espanyol va fer molt bé quan hi va haver la taula d'Alger. Aleshores qui es va precipitar no va ser l'estat espanyol, sinó que va ser ETA, que tenint damunt de la taula l'oportunitat per a la pau més important de la seva història, la va deixar passar. Una taula de negociació llima els radicalismes, això m'ho explicava el doctor Bricall l'altre dia, el fet de seure en una taula de negociació ja et dona un cert clima de moderació, el qui s'hi asseu modera el seu discurs perquè no va al màxim sinó que ha de partir de mínims. És clar, si aquest procés de diàleg fos possible i a més hi hagués una distensió, això ja crea un altre tipus de situació social i cultural; és a dir, de cultura de la pau, que tan important és per a la convivència i que és el que en aquest moment es viu a Irlanda. La gent a Irlanda està descobrint, des fa un any, que no té por d'anar pel carrer. És una situació nova que el que fa una mica és temperar els factors radicals.

Xavier Vinader